

KIRJALLINEN KYSYMYS 482/2012 vp

Leskeneläkkeen 50 vuoden ikäraja

Eduskunnan puhemiehelle

Leskeneläkettä koskevat säännökset edellyttävät leskeltä 50 vuoden ikää tietyissä tilanteissa.

Kansaneläkelain mukaan oikeus leskeneläkkeeseen on leskellä, jolla on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa ja jonka avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä on täyttänyt 65 vuotta. Oikeus leskeneläkkeeseen on myös leskellä, joka edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta ja jonka avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja edunjättäjä 65 vuotta. Lisäksi edellytetään, että avioliitto oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Leskeneläke muodostuu kuuden kuukauden ajalta maksettavasta alkueläkkeestä ja sen jälkeen myönnettävästä jatkoeläkkeestä. Jatkoeläkkeen perusmäärän voi saada yhteisen lapsen perusteella ja sen lisäksi tulosidonnaisen täydennysmäärän tulojen mukaan. Jatkoeläke on vähintään perusmäärän suuruinen, jos leskellä on alle 18-vuotias yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa tai samassa taloudessa lesken kanssa asuu lesken tai kuolleen puolison alle 18-vuotias lapsi, joka asui heidän luonaan jo edunjättäjän kuollessa. Jos leskellä ei ole edellä mainittua lasta, hän voi saada jatkoeläkkeen tulosidonnaisen täydennysmäärän, mutta ei perusmäärää.

Sekä alku- että jatkoeläke lakkaavat, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Tällöin leskelle maksetaan tietyin ehdoin kertakorvaus. Mikäli leski jää myös uudesta avioliitostaan leskeksi, hän voi saada les-

keneläkkeen myös uuden puolisonsa jälkeen, jos samat edellytykset eläkkeen saamiselle täyttyvät.

Mikäli leski uuden avioliiton solmiessaan on kuitenkin täyttänyt 50 vuotta, ei hänen edellinen leskeneläkkeensä lakkaa. Siten hänellä ei myöskään ole oikeutta uuden avioliittonsa ja mahdollisen yhteisen lapsen kautta määräytyvään uuteen leskeneläkkeeseen siinä tapauksessa, että hän jäisi myös uudesta avioliitostaan leskeksi. Tämä koskee myös niitä yli 50-vuotiaita leskiä, joilla on yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa. On nimittäin hyvin mahdollista, että liittoa solmitaessa parilla on jo avioliiton aikana syntynyt yhteinen lapsi. Laki ei siis kohtelekaan kaikkia leskeneläkettä saavia tasavertaisesti. Myös yli 50-vuotiaalla uuden avioliiton solmineella leskellä tulisi olla oikeus uuden puolisonsa jälkeen leskeneläkkeeseen samoin ehdoin kuin alle 50-vuotiaalla leskellä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä leskeneläkkeen ikärajasäännösten tasavertaistamiseksi ja oikeudenmukaistamiseksi ja

aikooko hallitus ryhtyä toimiin 50 vuoden ikärajan poistamiseksi leskeneläkkeen myöntöperusteista?

Helsingissä 5 päivänä kesäkuuta 2012

Elsi Katainen /kesk

Versio 2.0

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Elsi Kataisen /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 482/2012 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä leskeneläkkeen ikärajasäännösten tasavertaistamiseksi ja oikeudenmukaistamiseksi ja

aikooko hallitus ryhtyä toimiin 50 vuoden ikärajan poistamiseksi leskeneläkkeen myöntöperusteista?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Lakisääteisten perhe-eläkkeiden tarkoituksena on turvata lesken ja lasten toimeentulo perhehuoltajan kuoltua. Perhe-eläketurva muodostuu kahdesta rinnakkaisesta järjestelmästä. Työeläkelakien mukaisella perhe-eläkkeellä korvataan sitä ansiotulon menetystä, joka perheelle aiheutuu huoltajan kuolemasta. Kansaneläkejärjestelmän mukaisella yleisellä perhe-eläkkeellä puolestaan turvataan lesken ja lasten vähimmäistoimeentulo.

Perhe-eläkesäännöksissä lähtökohtana ovat avioliittolain ja lapsen elatuksesta annetun lain säännökset puolisoiden velvollisuudesta ottaa osaa puolisonsa ja lasten elatukseen. Leskeneläkkeellä korvataan avioliittolaissa tarkoitettua puolisoiden keskinäisen elatusvelvollisuuden poissaoltoa puolison kuoleman johdosta. Leskeneläkkeen saamisedellytyksissä on otettu huomioon lesken mahdollisuudet saada omia eläke- ja ansiotuloja. Lapseneläkkeellä pyritään korvaamaan kuolleen puolison pois jäänyttä elatusosuutta lapsen elatuksesta. Edunjättäjän alle 18-

vuotiaalla lapsella on aina oikeus lapseneläkkeeseen.

Työ- ja kansaneläkejärjestelmän mukaiseen leskeneläkkeeseen on oikeus kaikilla sellaisilla leskillä, jotka olivat avioliitossa edunjättäjän kanssa tämän kuollessa ja olivat solmineet avioliittonsa ennen edunjättäjän 65 vuoden ikää ja joilla on tai on ollut yksi tai useampia yhteisiä lapsia edunjättäjän kanssa. Yhteisen lapsen tilanteessa leskeneläkeoikeuden piiriin kuulumiselle ei ole säädetty lesken iän ja avioliiton keston suhteen rajoituksia. Sellaisessa tilanteessa, jossa leskellä ei ole eikä ole ollut yhteistä lasta edunjättäjän kanssa, leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos hän on edunjättäjän kuollessa täyttänyt 50 vuotta, avioliitto on solmittu ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta ja edunjättäjä 65 vuotta ja avioliitto on kestänyt vähintään viisi vuotta. Työeläkejärjestelmässä edunjättäjän kuollessa leskeltä edellytetty 50 vuoden ikä ei kuitenkaan koske pitkäaikaisesti työkyvyttömäksi tullutta leskeä.

Leskellä, joka on täyttänyt 65 vuotta, on oikeus omaan kansaneläkkeeseen. Siten kansaneläkejärjestelmän mukainen leskeneläkeoikeus päättyy lesken täyttäessä kansaneläkelain mukaisen 65 vuoden vanhuuseläkeiän. Työeläkejärjestelmässä leskeneläkeoikeus jatkuu ilman tällaista takarajaa. Molemmissa järjestelmissä leskeneläke lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Tällöin leskelle maksetaan kertasuorituksena kolmen vuoden leskeneläkettä vastaava määrä.

Nykyiset perhe-eläkettä koskevat säännökset pohjautuvat pääosin vuonna 1990 voimaan tulleeseen perhe-eläkeuudistukseen. Uudistusta tehtäessä katsottiin, että on asianmukaista, että lesken eläkeoikeuteen vaikuttavat lesken ikään,

avioliiton keston ja molempien puolisoitten avioliiton solmimisikään liittyvät tekijät. Varttuneemmalla iällä avioituneet ovat yleensä turvanneet toimeentulonsa ansiotyöllä tai siihen perustuvalla eläkkeellä eikä avioitumisella siten ole vaikutusta keskinäisen elatuksen toteutumiseen.

Ennen kyseistä uudistusta leskeneläke lakkasi aina lesken solmiessa uuden avioliiton, riippumatta lesken iästä avioitumishetkellä. Uudistuksen yhteydessä lakkauttamissäännöstä muutettiin siten, ettei yli 50-vuotiaana avioituvien leskien leskeneläkettä lakkauteta uuden avioliiton johdosta. Muutosta perusteltiin sillä, että leskelle ei synny eläkeoikeutta uuden avioliiton perusteella, jos puolisoilla ei ole perhe-eläkkeeseen oikeutettuja lapsia. Tällöin leskeneläkkeen lakkaaminen saattaisi muodostaa olennaisen vajauksen toimeentuloon.

Sekä työ- että kansaneläkejärjestelmässä leskellä ei ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen, jos hänellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada perhe-eläkettä. Jos tätä säännöstä

ei olisi, voisi yli 50-vuotiaana uudelleen avioitunut leski saada kaksinkertaista etuutta niissä tapauksissa, joissa hänellä on uuden aviopuolison kanssa yhteisiä lapsia. Perhe-eläkeuudistuksen tavoitteen mukaisesti yli 50-vuotiaana uuden avioliiton solmineen lesken saama perhe-eläke muodostaa yhdessä hänen oman eläkkeensä kanssa riittävän toimeentulon.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan työeläkepolitiikka koskevat asiat valmistellaan yhteistyössä keskeisten työmarkkinajärjestöjen kanssa. Työmarkkinajärjestöt solmivat 22.3.2012 työurasopimuksen. Sen mukaisesti toteutetaan laaja arvio nykyisen eläkejärjestelmän vaikutuksista ja kestävydestä, jonka pohjalta työeläkejärjestelmän uudistuksesta päätetään. Lainsäädännön perustaksi työmarkkinaosapuolet neuvottelevat eläkejärjestelmän uudistuksen. Tässä yhteydessä neuvottelujen kohteena on myös perhe-eläke. Tarkoituksena on, että eläkeuudistus tulee voimaan viimeistään vuoden 2017 alusta.

Helsingissä 26 päivänä kesäkuuta 2012

Sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikko

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 482/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Elsi Katainen /cent:

Vad tänker regeringen göra för att bestämmelserna om åldersgräns ska bli jämlika och rättvisa och

har regeringen för avsikt att vidta åtgärder för att slopa åldersgränsen på 50 år för beviljandet av efterlevandepension?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Syftet med de lagstadgade familjepensionerna är att trygga försörjningen av den efterlevande maken och barnen om familjeförsörjaren dör. Familjepensionsskyddet består av två parallella system. Med familjepensionen enligt arbetspensionslagarna ersätts den förlust av förvärvsinkomster som drabbar en familj till följd av försörjarens död, medan den allmänna familjepensionen som utbetalas med stöd av folkpensionssystemet tryggar en minimiinkomst för den efterlevande maken och barnen.

Bestämmelserna om familjepension grundar sig på bestämmelserna i äktenskapslagen och lagen om underhåll för barn om makars skyldighet att delta i försörjningen av sin make och sina barn. Om den ena maken dör, ersätter efterlevandepensionen det bortfall av makarnas inbördes underhållsskyldighet som avses i äktenskapslagen. I villkoren för beviljandet av efterlevandepension har man beaktat den efterlevande makens möjligheter att få egna förvärvs- och pensionsinkomster. Syftet med barnpensionen är att ersätta bortfallet av den döde makens andel av

barnets underhåll. Förmånslåtares barn under 18 år har alltid rätt till barnpension.

En efterlevande som var gift med förmånslåtaren när denne avled och som hade ingått äktenskapet innan förmånslåtaren fyllde 65 år och som har eller har haft ett eller flera gemensamma barn med förmånslåtaren har alltid rätt till efterlevandepension enligt arbets- och folkpensionssystemet. Om det finns gemensamma barn, har den efterlevande rätt till efterlevandepension oavsett ålder och äktenskapets längd. En efterlevande som inte har eller har haft gemensamma barn med förmånslåtaren har rätt till efterlevandepension, om han eller hon har fyllt 50 år då förmånslåtaren avlider, äktenskapet har ingåtts innan den efterlevande fyllde 50 år och förmånslåtaren 65 år och äktenskapet har varat i minst fem år. Kravet i arbetspensionssystemet på att den efterlevande ska ha fyllt 50 år vid förmånslåtarens död gäller dock inte efterlevande som är långvarigt arbetsoförmögna.

Efterlevande har rätt till egen folkpension när de fyllt 65 år. Rätten till efterlevandepension enligt folkpensionssystemet upphör således när den efterlevande maken uppnår åldern för ålderspension enligt folkpensionslagen, dvs. 65 år. Inom arbetspensionssystemet kvarstår rätten till efterlevandepension utan någon övre åldergräns. I bägge systemen upphör rätten till efterlevandepension, om den efterlevande ingår ett nytt äktenskap innan han eller hon har fyllt 50 år. Till den efterlevande betalas i sådana fall som engångsbelopp ett belopp som motsvarar tre års efterlevandepension.

Nuvarande bestämmelser om familjepension grundar sig huvudsakligen på en revidering av familjepensionen som trädde i kraft 1990. I samband med revideringen ansågs det motiverat att

den efterlevandes rätt till pension ska påverkas av faktorer som gäller den efterlevandes ålder, äktenskapets längd och bägge makars ålder när äktenskapet ingicks. De som ingår äktenskap vid mognare ålder har vanligen tryggt sin försörjning med förvärvsarbete eller pension baserad på arbetet, och äktenskapet påverkar således inte makarnas inbördes underhållsskyldighet.

Före revideringen upphörde rätten till efterlevandepension alltid när den efterlevande maken ingick ett nytt äktenskap oberoende av den efterlevandes ålder när äktenskapet ingicks. I samband med revideringen ändrades bestämmelsen i fråga så att rätten till efterlevandepension inte upphörde på grund av det nya äktenskapet, om äktenskapet ingicks efter att den efterlevande fyllt 50 år. Ändringen motiverades med att den efterlevande inte får rätt till pension på grund av det nya äktenskapet, om makarna inte har barn som berättigar till familjepension. I sådana fall kan det leda till att inkomsterna blir otillräckliga om rätten till efterlevandepension upphör.

Varken inom arbets- eller folkpensionssystemet har efterlevande rätt till ny familjepension, om de med stöd av ett tidigare äktenskap har rätt

till familjepension. Om denna bestämmelse inte hade införts, skulle efterlevande som ingår nytt äktenskap efter att ha fyllt 50 år ha rätt till dubbel förmån, om han eller hon har gemensamma barn med den nya maken. Enligt syftet med revideringen av familjepensionen ska familjepensionen för efterlevande som har ingått nytt äktenskap efter att ha fyllt 50 år tillsammans med personens egen pension ge en tillräcklig inkomst.

Enligt statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram ska frågor som gäller arbetspensionspolitiken beredas i samråd med centrala arbetsmarknadsorganisationer. Arbetsmarknadsorganisationerna ingick den 22 mars 2012 ett avtal om arbetskarriärer. I enlighet med avtalet genomförs en omfattande utvärdering av det nuvarande pensionssystemets effekter och hållbarhet, och utifrån det fattas sedan beslut om en revidering av arbetspensionssystemet. Till grund för lagstiftningen ska arbetsmarknadsparterna förhandla fram en revidering av pensionssystemet, och föremål för förhandlingarna är också familjepensionen. Pensionsreformen avses träda i kraft senast i början av 2017.

Helsingfors den 26 juni 2012

Social- och hälsovårdsminister Paula Risikko